

YAKKA TARTIBDAGI TADBIRKORLARNI SOLIQA TORTISHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH YO‘LLARI

Mahmadazizov Eldorjon Marifjon ógli

Yakka tartibdagi tadbirkorlar (YTT) O‘zbekiston iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, ular kichik biznes va xizmat ko‘rsatish sohalarida muhim rol o‘ynaydi. Ularning soliqqa tortilishi davlat byudjetiga tushumlar hajmiga hamda iqtisodiy barqarorlikka bevosita ta’sir qiladi. Ammo hozirgi soliqqa tortish tizimi YTTlar uchun qator qiyinchiliklarni keltirib chiqarib, ularning yashirin iqtisodiyotga o‘tishiga sabab bo‘lmoqda.

Soliqqa tortish tizimidagi eng muhim muammolardan biri **yuqori soliq yuki** bo‘lib, bu kichik tadbirkorlarning moliyaviy barqarorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Ko‘plab YTTlar soliq stavkalarining yuqoriligi sababli o‘z bizneslarini norasmiy faoliyatga o‘tkazishga majbur bo‘ladilar.

Bundan tashqari, **soliq qonunchiligining murakkabligi** va tez-tez o‘zgarishi tadbirkorlar uchun qo‘shimcha muammolarni keltirib chiqaradi. Ular har doim qonunchilikdagi yangiliklardan xabardor bo‘lishlari talab etiladi, bu esa ko‘p vaqt va resurs talab qiladi.

Hisobot topshirishdagi qiyinchiliklar ham tadbirkorlar uchun katta muammo hisoblanadi. Elektron hisob tizimlarining yetarlicha rivojlanmaganligi va ortiqcha byurokratik jarayonlar soliq to‘lovchilar uchun ortiqcha yuk bo‘lib, ular uchun soliqlarga rioya qilish jarayonini murakkablashtiradi.

Yana bir muhim muammo **raqamli texnologiyalarning yetarli darajada rivojlanmaganligi** bo‘lib, soliq to‘lovchilar uchun qulay elektron xizmatlarning yo‘qligi soliq to‘lov jarayonini qiyinlashtiradi.

Shuningdek, **soliq organlari va tadbirkorlar o‘rtasidagi muloqotning sustligi** tadbirkorlar uchun tushunmovchiliklar keltirib chiqaradi. Soliq organlari tomonidan tadbirkorlarga yetarlicha tushuntirish va maslahat berilmasligi, qo‘shimcha tekshiruvlarning ko‘payishi ularga qo‘shimcha bosim yaratadi.

Oxirgi muhim muammo esa **tadbirkorlarning soliqqa oid bilim va xabardorlik darajasining pastligi** bilan bog‘liq. Ko‘plab YTTlar soliq qonunchiligini to‘liq tushunmaganliklari sababli, xatoliklar yoki qonunbuzarliklarga yo‘l qo‘yadilar.

Soliq tizimini takomillashtirish uchun **soliq yukini optimallashtirish** muhim ahamiyatga ega. Kichik biznes uchun imtiyozlar joriy etish, soliqqa tortish stavkalarini moslashuvchan qilish va YTTlar uchun yengillashtirilgan soliq rejimlarini ishlab chiqish orqali ularning qonuniy faoliyat yuritishlari rag‘batlantirilishi mumkin.

Shuningdek, **soliq qonunchiligini soddalashtirish va barqarorlashtirish** tadbirkorlar uchun muhim yengillik yaratadi. Qonunchilik normalarini soddalashtirish, ularning tushunarli bo‘lishini ta‘minlash va tez-tez o‘zgarishlardan qochish soliqlarga rioya qilishni osonlashtiradi.

Elektron soliq tizimlarini rivojlantirish soliqqa tortish jarayonini yengillashtirish va shaffofligini oshirish uchun zarurdir. Soliq to‘lovlarini avtomatlashtirish, elektron hujjat topshirish tizimlarini soddalashtirish va mobil ilovalar orqali soliq xizmatlarini rivojlantirish tadbirkorlarning ish faoliyatini ancha yengillashtiradi.

Bundan tashqari, **soliq organlari va tadbirkorlar o‘rtasidagi muloqotni kuchaytirish** orqali soliqlarga rioya qilishni osonlashtirish mumkin. Soliq organlari tadbirkorlarga doimiy maslahat xizmatlarini ko‘rsatish, soliqqa oid savollarga tezkor javob berish tizimini joriy etish orqali muammolarni kamaytirishi mumkin.

Xalqaro tajribadan foydalanish ham soliqqa tortish tizimini takomillashtirishning samarali yo‘llaridan biridir. Ilg‘or mamlakatlarning soliq tizimi modellarini o‘rganish va O‘zbekiston sharoitiga moslashtirish orqali soliqqa oid ko‘plab muammolarni bartaraf etish mumkin.

Oxirgi va muhim yo‘nalishlardan biri **tadbirkorlarning soliqqa oid bilim va xabardorligini oshirishdir**. Bu maqsadda soliq tushunchalariga oid maxsus o‘quv dasturlarini joriy etish, tadbirkorlar uchun bepul seminar va treninglarni tashkil qilish, soliq masalalari bo‘yicha interaktiv platformalar yaratish zarur.

Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish tizimini takomillashtirish mamlakat iqtisodiy barqarorligiga bevosita ta‘sir qiladi. Hozirgi tizimning murakkabligi

va qiyinchiliklari tadbirkorlarning rasmiy sektordan chiqib ketishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu sababli, **soliq tizimini soddalashtirish, elektron xizmatlarni rivojlantirish, qonunchilikni barqarorlashtirish va tadbirkorlarning xabardorlik darajasini oshirish** orqali mavjud muammolarni hal qilish mumkin.

Taklif etilgan chora-tadbirlar orqali **yakka tartibdagi tadbirkorlarning soliqqa bo'lgan munosabatini yaxshilash, davlat byudjeti tushumlarini oshirish va iqtisodiy faollikni rag'batlantirish** mumkin. Natijada, mamlakatda biznes muhitini yaxshilash va soliqqa oid islohotlarni samarali amalga oshirish imkoni yaratiladi.

Manbalar ro'yxati

1. **Almardonov, M.I., Ilxamov, Sh.I., Yusupov, O.A., Sherov, S.R.** (Yil noma'lum). *Biznesni soliqqa tortish*. Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti. URL: renessans-edu.uz
2. **Navro'zova, F.** (2024). *Yakka tartibdagi tadbirkorlar va o'zini o'zi band qilgan shaxslarni soliqqa tortishning amaldagi holati tahlili*. Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil, 2(10), 150-158. DOI: [10.60078/2992-877X-2024-vol2-iss10-pp150-158](https://doi.org/10.60078/2992-877X-2024-vol2-iss10-pp150-158)
3. **Axmedov, T.R.** (2023). *Yakka tartibdagi tadbirkorlikni soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari va uni rivojlantirish istiqbollari*. Principal Issues of Scientific Research and Modern Education, Vol. 2 No. 7. URL: woconferences.com
4. **Vahobov, A.V., Jo'rayev, A.S.** (Yil noma'lum). *Soliqlar va soliqqa tortish*. Toshkent Moliya Instituti. URL: em.tiame.uz
5. **Toshkent Moliya Instituti.** (2019). *Jismoniy shaxslarni soliqqa tortish (Sillabus)*. URL: tfi.uz
6. **Almardonov, M.I., Yusupov, O.A., Islamov, Sh.Sh.** (2020). *Yuridik shaxslarni soliqqa tortish*. Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti. URL: namdu.uz